

Komerčiālā pirkuma līgums, tā tiesiskais regulējums

20. maijs, 2010 / Agris Repšs, LL.M., zvērināts advokāts, zvērinātu advokātu biroja Sorainen partneris

0 komentāri / Nosūti draugam / Drukāt



Foto: no zvērinātu advokātu biroja Sorainen arhīva

Šī gada sākumā spēkā stājās [Komerclikuma](#) Komercdarījumu daļa, kas tika sen gaidīta gan juristu, gan komersantu aprindās. Komercdarījumu regulējums tika izstrādāts jau 1998. gada Komerclikuma projektā, ko tolaik apstiprināja Ministru kabinets (MK). Tomēr 2002. gadā, kad Saeima pieņēma [Komerclikumu](#), šīs daļas nebija. Darbs aktīvi pie jaunās komercdarījumu daļas tika atsākts 2006. gadā, apzinoties, ka gan komerciālās apgrozības dinamiskums, gan paaugstinātas uzticības aizsardzības un atbildības pakāpes nodrošināšanas nepieciešamība bija radījusi vajadzību pēc īpaša regulējuma virknei komercdarījumu. Viens no svarīgākajiem darījumu veidiem, ko regulē [Komerclikums](#), ir komerciālais pirkums. Iespējams, ka šis darījumu veids ir viens no izplatītākajiem komerciālajā apgrozībā. Kas komersantiem būtu jāzina par komerciālo pirkumu un tā regulējumu [Komerclikumā](#)?

Komerčiālā pirkuma līguma būtība

It kā jau jebkuram komersantam ir skaidrs, kas ir pirkuma līgums, un īpašu skaidrojumu tas neprasa. Pirkums ir līgums, ar ko viena puse apsola otrai par norunātas naudas summas samaksu atdot kādu lietu. [Komerclikums](#) definē komerciālo pirkumu un paredz īpašus noteikumus, kas tam piemērojami papildus [Civillikumā](#) noteikumiem par pirkuma līgumu. Svarīgi atcerēties, ka pirkuma līgums būs komerciāls pirkums, ja tam būs turpmāk uzskaitītās pazīmes:

1. no darījuma daļbnieku viedokļa, tas ir darījums, kurā vismaz viena puse ir komersants;
2. prece, kas ir pirkuma priekšmets, ir pārdošanai paredzēta kustama lieta, kas nav izņemta no privāttiesiskās apgrozības.

[Civillikumā](#) definētais pirkuma līgums attiecas uz jebkuru lietu, tai skaitā nekustamu lietu, savukārt [Komerclikuma](#) regulējums attiecas uz pirkuma līgumu, kur pārdošanai paredzētā prece ir tikai kustama lieta, tai skatā arī vērtspapīri.

Ļoti svarīgi ir atcerēties, ka komerciālajam pirkumam, kur pircējs būs patērētājs, jāpiemēro arī [Patērētāju tiesību aizsardzības likuma](#) normas. Tāpat jāpatur prātā citi speciālie normatīvie akti, kas var attiekties uz komerciālo pirkumu un paredzēt īpašus noteikumus. Piemēram, tie varētu būt distances līgumam piemērojamie speciālie noteikumi attiecībā uz patērētāju.

Vēl viena būtiska nianse – [Komerclikuma](#) noteikumi par komerciālo pirkumu attiecas arī uz maiņas un piegādes līgumiem, kuru priekšmets ir prece (kustama lieta, kas nav izņemta no apgrozības), kā arī uz uzņēmumu līgumu par kustamas lietas izgatavošanu no uzņēmēja sagādātā materiāla. Ja uzņēmējs pats sagādā materiālu, no kura gatavo kustamu lietu pasūtītājam, tad faktiski šādam līgumam ir pirkuma pazīmes un likumdevējs uz to arī attiecina komerciālā pirkuma līguma noteikumus.

Kādi tad ir īpašie noteikumi attiecībā uz komerciālo pirkumu, ko paredz [Komerclikums](#)? [Komerclikums](#) paredz atsevišķu pirkuma darījuma aspektu regulējumu, kam attiecībās starp komersantiem un komerciālajā apgrozībā ir svarīga nozīme un kas prasa šādu īpašu regulējumu. Šie aspekti ir:

- pircēja nokavējuma regulējums,
- komerciālais pirkums ar specifikāciju,
- termiņpirkums,
- īpaši noteikumi par pircēja pienākumu pārbaudīt precī un preces trūkumiem, iepakojumu un masu, kā arī preces pagaidu glabāšanu.

Pircēja nokavējums

Ja pircējs nokavējot nepieņem precī, tad pārdevējam ir vairākas iespējas, kā rīkoties. Svarīgi, izvēloties kādu no risinājumiem, ir strikti ievērot [Komerclikuma](#) noteikumus par paziņošanu, lai izvairītos no pienākuma atbildēt par pircējam nodarītajiem zaudējumiem.

Preces nodošana glabājumā

Ja pircējs, pieļaujot nokavējumu, nepieņem precī, pārdevējs ir tiesīgs nodot precī glabājumā publiskā noliktavā vai citā drošā vietā. Šis ir svarīgs pamatprincips, kas komerciālajā apgrozībā ir zināms jau sen un praksē pirkuma līgumos bieži vien tiek regulēts. Svarīgi ir šāda glabājuma īstenošanas nosacījumi. Pirmkārt, pārdevējam pirms nodot precī glabājumā pircējam par to ir jāpaziņo. Otrkārt, šāds preces glabājums notiek uz pircēja rēķina un riska. Treškārt, maksai par glabājumu jābūt samērīgai.

Preces pārdošana

Otra iespēja, ko paredz [Komerclikums](#), ja pircējs, pieļaujot nokavējumu, nepieņem preci, pārdevējam ir tiesības pārdot preci par brīvu cenu. [Komerclikums](#) nosaka, ka cena nedrīkst būt mazāka par nolīgto pirkuma maksu. Arī šajā gadījumā pirms preces pārdošanas pārdevējam obligāti ir jāpaziņo pircējam par preces pārdošanu. Ja preci nevar pārdot par cenu, kas ir vienāda vai lielāka par nolīgto pirkuma maksu, tad pārdot to drīkst tikai publiskā izsolē.

Vienīgais izņēmums attiecas uz preci, kura ātri bojājas vai pakļauta citam riskam. Šādā gadījumā pārdevējs ir tiesīgs pārdot preci par brīvu cenu bez izsoles, iepriekš par to nepaziņojot pircējam.

Preces pārdošana publiskā izsolē

Ja pircējs, pieļaujot nokavējumu, nepieņem preci, pārdevējam ir tiesības pārdot preci labprātīgā publiskā izsolē ar zvērināta tiesu izpildītāja starpniecību. Pirmkārt, šāda izsole notiek uz pircēja rēķina. Otrkārt, šādai izsolei piemēro [Civillikuma](#) noteikumus par pārdošanu izsolē un izsoles izziņošanu. Treškārt, izsoles kārtībai piemēro attiecīgos [Civilprocesa likuma](#) noteikumus par kustamās mantas izsoli. Ceturtkārt, par izsoles laiku un vietu iepriekš (saprātīgā termiņā) pārdevējam jāpaziņo pircējam. Piektkārt, pircējs ir tiesīgs piedalīties izsolē un solīšanā.

Kā jau minēts iepriekš, preces pārdošana publiskā izsolē pieļauj to, ka preces cena varētu būt zemāka par pirkuma maksu. Ja prece tiek pārdota par zemāku cenu nekā nolīgts pirkuma līgumā, pircēja pienākums ir samaksāt pārdevējam nolīgtās cenas un preces pārdošanas cenas starpību.

Pēc izsoles pārdevēja pienākums ir nekavējoties paziņot pircējam par preces pārdošanu. Ja tas netiek izdarīts, pārdevējam rodas atbildības pienākums par pircējam nodarītajiem zaudējumiem.

[Komerclikums](#) nekādā gadījumā neierobežo pārdevēja tiesības, kuras viņam ir saskaņā ar citiem likumiem pircēja nokavējuma gadījumā. Proti, [Civillikums](#) paredz, ka pārdevējs var prasīt līguma izpildījumu, kā arī zaudējumu atlīdzību.

Komerčiālais pirkums ar specifikāciju

Ar preces specifikāciju [Komerclikuma](#) izpratnē jāsaprot preces forma, izmērs, kvalitāte, šķira vai citas preces pazīmes. Tātad pusēm ir iespējas noteikt īpašās pazīmes, kā prece aprakstāma un kā mērāma tās kvalitāte un atbilstība tam, ko pirkuma puses ir iecerējušas pirkt un pārdot. Praksē parasti preces specifikācija jau tiek noteikta līgumā pietiekami precīzi. Tomēr var būt gadījumi, kad atbilstoši līgumam, puses ir vienojušās, ka pircējs ir tiesīgs noteikt sīkāk preces specifikāciju. Piemēram, tas varētu būt gadījumos, kad ražotājs pēc pasūtījuma saražo konkrētu preci un pēc tam to pārdod pircējam. Šādā gadījumā [Komerclikums](#) nosaka, ka pircēja pienākums ir to noteikt nolīgtajā termiņā vai iespējami tsā laikā pēc pārdevēja pieprasījuma saņemšanas, ja termiņš nav noteikts.

Ja pircējs pieļauj nokavējumu preces pazīmju noteikšanā, tad pārdevējam ir trīs iespējas, kā rīkoties:

1. pārdevējs ir tiesīgs pircēja vietā noteikt minētās pazīmes;
2. pārdevējs ir tiesīgs vienpusēji atkāpties no līguma;
3. pārdevējs var prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas viņam radušies pircēja nokavējuma dēļ.

Ja pārdevējs izvēlas pats pircēja vietā noteikt specifikāciju, viņa pienākums ir paziņot pircējam par šo specifikāciju un noteikt saprātīgu termiņu, kurā pircējs var sagatavot citu specifikāciju. Ja minētajā termiņā pircējs nepaziņo pārdevējam citu specifikāciju, pircējam ir saistoša pārdevēja noteiktā specifikācija.

Termiņpirkums

Līguma puses interese pēc saistības izpildes norunātajā laikā pastāv jebkurā darījumā. [Komerclikums](#) šim aspektam velta īpašu uzmanību. Saskaņā ar [Komerclikumu](#) termiņpirkums ir tāds pirkuma līgums (arī maiņas, piegādes līgumi un uzņēmuma līgumi par kustamas mantas izgatavošanu no uzņēmēja materiāla), ar ko vismaz viens no līdzējiem ir apņēmis precīzi izpildīt savu saistību noteiktā dienā vai noteiktā laikposmā, un atbilstoši līdzēju noteikti izteiktai gribai nolīgtais izpildījuma laiks ir šā līguma būtiska sastāvdaļa.

Līdz ar to gribai noslēgt termiņpirkumu jābūt *noteikti* izteiktai. To nevarēs prezumēt no tā vien, ka līgumā ir precīzi noteikts saistību izpildījuma laiks. Pusēm tieši jāatrunā, ka izpildījuma laiks ir šā līguma būtiska sastāvdaļa, kas nozīmē, ka bez izpildes noteiktā laikā līgums nevar pastāvēt.

Protams, jāatceras, ka strīda gadījumā kreditoram vienmēr būs jāpierāda arī vienošanās par precīzu saistību izpildi noteiktā laikā (dienā vai laika posmā). Ja tas būs precīzi noregulēts līgumā, tad ar pierādīšanu nevajadzētu rasties problēmām.

Ja pirkuma līguma puse neizpilda savu saistību nolīgtajā dienā vai laikposmā, ņemot vērā, ka laiks izpildījumā ir būtiska līguma sastāvdaļa, [Komerclikums](#) ir noteicis, ka otrs līdzējs ir tiesīgs vienpusēji atkāpties no līguma un papildus tam prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas parādnieka nokavējuma dēļ otram līdzējam radušies sakarā ar līguma neizpildi. Ja termiņpirkumā iestāties nokavējums, tad kreditors var prasīt no parādnieka saistības izpildi tikai tad, ja viņš nekavējoties pēc termiņa izbeigšanās paziņo parādniekam par savu vēlmi, lai saistība tiktu izpildīta. Tas faktiski nozīmē to, ka līgums tiek

izbeigts ar kreditora klusēšanu (nav nepieciešam paziņot par līguma izbeigšanu parādniekam), jo tikai tad, lai līgums tomēr, neskatoties uz parādnieka nokavējumu, tiktu pildīts, ir nepieciešamas par to tieši paziņot.

Izbeidzot termiņpirkumu nokavējuma dēļ, varētu rasties jautājums, kādi zaudējumi var rasties. Parasti praksē zaudējumi būs saistīti ar starpību starp preces cenu un preces tirgus vērtību, ja tā būs mainījies, nokavējuma rezultātā. Tāpat iespējams, ka zaudējumi varētu būt saistīti ar atrauto peļņu sakarā ar to, ka lietu nevar izmantot peļņas gūšanai.

Pienākums pārbaudīt preci un preces glabāšana, ja tai ir trūkumi

Komerclikums un Civillikums piešķir pircējam turpmāk minētos aizsardzības līdzekļus gadījumā, ja piegādāta prece ar trūkumiem:

- prasība par līguma atcelšanu;
- prasība par pirkuma maksas samazināšanu;
- prasība par zaudējumu atlīdzību, ja ir pārdevēja vaina.

Kā redzams, Latvijas tiesībās nav paredzētas tiesības prasīt preces nomaiņu vai remontu. Tomēr tas neizslēdz to, ka komersanti par šādiem līdzekļiem nevar vienoties īpaši līgumā. Te jāpiebilst, ka **Komerclikuma** noteikumi par preces kvalitātes pārbaudi un pircēja tiesībām gadījumā, ja piegādāta prece ar trūkumiem, neattiecas uz gadījumu, ja pircējs ir patērētājs, jo patērētāja tiesības regulē īpašs likums. Šie noteikumi attiecas, ja pircējs un pārdevējs abi ir komersanti.

Pircējam ir pienākums iespējami īsā laikā pēc preces saņemšanas to pārbaudīt. Konstatējot preces trūkumus, pircēja pienākums ir nekavējoties paziņot pārdevējam par šiem trūkumiem, norādot to veidu un apmēru. *Iespējami īsā laikā* mērauklu visticamāk ar izkristalizēs tiesu prakse, tomēr šeit lieti noder ANO 1958.gada Vīnes konvencijas noteikumi par starptautisko preču pirkuma līgumu, kas nosaka, ka pircējam prece jāpārbauda tik īsā laikā, kāds ir praktiski iespējams konkrētos apstākļos.

Ja pircējs nepaziņo pārdevējam par saņemtās preces trūkumiem iespējami īsā laikā, uzskatāms, ka pircējs ir pieņēmis preci, un viņš zaudē tiesības prasīt pirkuma līguma atcelšanu vai preces cenas samazināšanu, izņemot gadījumu, kad precei ir aplēpti trūkumi, kurus, pārbaudot preci, nebija iespējams konstatēt. Ja aplēptie preces trūkumi tiek konstatēti vēlāk, pircēja pienākums ir nekavējoties pēc to konstatēšanas paziņot pārdevējam par šiem trūkumiem. Ja pircējs nepaziņo pārdevējam par saņemtās preces trūkumiem, uzskatāms, ka pircējs ir pieņēmis preci ar šiem aplēptajiem trūkumiem. Minētie noteikumi, protams, nebūs piemērojami, ja pārdevējs ļaunā nolūkā būs noklusējis vai aplēpis preces trūkumus vai arī noteikti apgalvojis, ka precei ir zināmas īpašības.

Ja pircējs ir paziņojis pārdevējam par tādas preces trūkumiem, kas pircējam piegādāta no citas vietas (t.i., prece netiek pieņemta un pārbaudīta pārdevēja atrašanās vietā), pircēja pienākums ir gādāt par šīs preces pagaidu uzglabāšanu. Preci, kura ātri bojājas vai pakļauta citam riskam vai kuras glabāšana ir saistīta ar nesamērīgiem izdevumiem, pircējs ir tiesīgs pārdot, ievērojot augstāk aprakstītos noteikumus par pārdošanu par brīvu cenu un pārdošanu publiskā izsolē.

Visbeidzot, domājot par preces kvalitāti un preces pārbaudi, jāpiebilst, arī preces iepakojumam ir svarīga nozīme. Tādēļ iepakojuma prasības ieteicams vienmēr detalizēti atrunāt līgumā tāpat kā preces specifikāciju un kvalitātes prasības, jo preces bojājumi un trūkumi var rasties neatbilstoša iepakojuma dēļ. Svarīgs ir **Komerclikuma** precizējums attiecībā uz iepakojumu, ka gadījumā, ja pirkuma maksa ir nosakāma atbilstoši preces masai, preces iepakojuma masa netiek ņemta vērā, ja vien no līguma vai tās vietas komerciālajā paražā, kurā pārdevējam ir pienākums izpildīt savu saistību, neizriet citādi. **Komerclikuma** ietvaros ar jēdzienu "iekpojums" saprot arī konteinerus, ko izmanto sauszemes, ūdens un gaisa pārvadājumiem.